49՝դ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2106 Կ. ՊՈԼԻՍ

ՈՒՐԲԱԹ 25 ԱՊՐԻԼ – 8 ՄԱՅԻՍ 1908

25 ՆԻՍԱՆ 1324 – 8 ՐԷՊԻԻԼ ԱԽԷՐ 1326

Journal Arménien
MANZOUMÉ-I-EFKIAR
Grande Rue de la Sublime Porte.
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԻՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
ՕՐՈՒ Կ'ՈՒՂՂՈՒՄ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
98, Գալաթա Այի Մահալէսի, 98
Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւններ եւ չեն արուիր

Մանզումէի Էֆքեար

منظومهٔ افکار
ارمنیجه یومی و سیاسی غزیته در
صاحب امتیازی: اوهانس فرید
اداره‌خانه‌سی: باب عالی جاده‌سنده نومرو ۳۸

ՀԱՅԱԳԻՐ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆԽԻԿ	Տարեկան	Վեցամսեայ
Պոլսոյ համար	80 ղր.	50 ղր.
Գաւառներու համար	108 »	60 »
Արտասահմանի համար	25 ֆր.	14 ֆր.

ՏԱՐԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՆԱՁՈՒՆԵՐ
Մէկ անգամի համար՝ տողի 5 պարա
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար՝ մասնաւոր պայմաններ

10 ՓԱՐԱ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ,, ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ

10 ՓԱՐԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԱՆՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջին տասնեակ տարիներու շրջանին մէջ ամուսնութենէն աւելի չկայ նիւթ մը՝ որ հրապարակախօսութեան և վիճաբանութեան ա՛նքան առիթ տուած ըլլայ։ Տարիքի մէջ յառաջացածներէն սկսեալ մինչեւ թերափորձ պատանիներ իրենց գրիչը ծառայեցուցին այս նիւթին, անոր բոլոր երեւոյթները նկատի առնելով, և ջանալով սահմանել ուղիղ չափ ամուսնութեան առաւելութիւններուն և ամուրիութեան անպատեհութիւններուն մինչեւ, կամ չրլուսով։ Պատանիներ քերթողական ոգի դրին իրենց քննական թափառումներուն մէջ, տարի քսաներ իրենց երկարաձայ ամուսնական փորձառութիւնը պատմեցին մեղի աւելի կամ նուազ խստութեամբ, և բոլոր յայտարարութիւններէն իրաւունք այսօր կարելի է մակաբերել թէ երկու որոշ ուղղութիւններ մեր մէջ ալ կը տեսնուին ամուսնական կեանքին վերաբերութեամբ։ Դպրոց մը կայ որ ո՛չ միայն հակառակ է կանխահաս ամուսնութիւններու, այլ նաև սրտեռանդն պաշտպանն է ամուրիութեան, թուելով և թուարկելով անզգոյ կեանքին թանկագին առաւելութիւնները, և կեանքի պայքարը նուազ անհանդուրժելի ընելու համար անոր ընծայած պատեհութիւնները։ Դպրոց մըն ալ կայ՝ որ մեզի պէս աւանդական փորձ ու հարթ ճամբէն ընթանալով, մերկապարանոց կ'ընէ ամուրիութեան անպատեհութիւնները, և բնական ու իմացական փաստերով ցոյց կուտայ ամուսնական կեանքին անհրաժեշտութիւնը՝ հակառակ իր յատահարութիւններուն, դառնութիւններուն և կեանքի պայքարին մէջ անով ներարկուած ուժգնութեան։

Կեանքին տնտեսական և բարոյական յեղուներուն հետեւանքովն է որ այսօր լրջօրէն վիճաբանութեան նիւթ կը հայթայթէ ամուսնութիւնը։ Դարերու գատկառելի ընթացքի մը մէջ ո՛չ իսկ ամենաթեթեւ անպատեհութիւն մը նկատուած էր ամուսնութիւնը։ բարիքներուն և այնքարիկ ու հոգեւոր կատարելագործութիւններուն մէջ կարեւոր, թերեւս առաջին տեղը կը գրաւէր ամուսնութիւնը, և ամուրիութիւնը կը նկատուէր կա՛մ անբնական վիճակ մը և կամ գերբնական առաքինութիւն մը, որուն յորսվայնէ ընտրեալները միայն կրնային հանդուրժել։ Կեանքի պայմաններուն փոփոխման համընթաց կ'երթան այլ ընդ այլոյ գաղափարները ամուսնական և անամուսին վիճակին վրայ։ Նիհար տարիներուն չատ կը գովուի ամուրիութիւնը. յոյժ տարիներուն ո և է անպատեհութիւն ցոյց չի տուրիր ամուսնութեան մասին։ Վերջի երիտասարդներուն անդալար երիզուտին վրայ արածած պահուն՝ ամուրիութիւնը օրհնեալ պայմանը կը համարուի կեանքի անտեսութեան մէջ, իսկ երբ գէր երիտասարդները ճարպաւոր կը լիզեն մարմանդին փարթամ դալարիքը, ամուսնութիւնը կը փառաբանուի իբրև երանելի վիճակը յղփացած մարդկութեան։ Բայց այս երկու պարագային ամուսնութեան բուն դերը չի ճառագայթեր կեանքի թատերաբեմին վրայ։ Տնտեսական պայմանները ըլլան յոռի ըլլան լաւ, ամուսնութիւնը մարդուն բնական վիճակը ըլլալու պարագային ոչինչ կը կորսնցնէ։ Անհատ մը իր ամուրի կեանքին մէջ ի՛նչ կերպով որ կրնայ ապրիլ, ի՛նչ չափով որ իր նիւթականը կրնայ հոգալ, պարտաւորութիւն ունի դարձեալ իր երկրորդ էկսին համար աշխատելու, իր ունեցածը անոր հետ բաժնելու, և կեանքը պղտաբեր ընելու իր ատիճանին և իր պատեհութիւններուն մէջ։ Ամուսնութիւնը բնական վիճակ մըն է, և ինչպէս որ չենք կրնար տնտեսական պայմաններուն նկատառութեամբ մեր մարմնական միւս բնական վիճակները բթացնել կամ չէզոքացնել, նիւթական անձկութիւնն ալ երբեք փաստ մը չէ ամուսնութիւնը արհամարհելու և բնութենէն մեր վրայ դրուած այդ պարտականութեան զանցառու ըլլալու։ Կալը վարող եղին ցուկը չեն կապեր։ Անգամ մը աշխարհին լոյսը տեսնող անհատին ալ գերազանցապէս բնական յօժարութիւնները չենք կրնար անտեսել անպատիժ կերպով։

Եւ յետոյ ի՞նչ կը հասկնանք երբ տնտեսական պայմաններու անձկութիւն կ'ըսենք։ Կեանքը դժուարացած է առեւտրական և ճարտարարուեստական ահեղ մրցումի մը հետեւանքով. սակայն առաւելութիւն մըն է ամուսնութեան համար։ Պէտք է մարդ ինքզինքը կրկնապատկէ իր կնոջ, իր զաւակներուն մէջ, ամուսնութեամբ իր նորատաց մերձաւորներուն մէջ, աւելի արդասաբեր ընելու համար իր արտը, իր համատ զբաղումները, բաղուկներուն թիւը պէտք է աւելնայ աշխատութեան չափ ու տեսակը աւելնալու համար։ Ակէց զատ, յոյժ նշանակալից պարագայ մը կայ —ամուրիութեան ջատագով կամ գործադիր անհատներուն ստուար մեծամասնութիւնը կը կազմեն ա՛նպիսիներ՝ որոնք նիւթական դիւրութիւններով աւելի նախանձելի են, և որոնք օրինաւոր կարգին սահմաններէն դուրս ցատկելով, այդ դիւրութիւնները կը վատնեն, կը բաժնեն առօրեայ կամ վաղանցիկ ընկերուհիներու հետ, որոնց հետ կենակցութեան պայմանները յանախ աւելի բազմաձախս և դժուարին ըլլալով, խահեմութիւն վերջին հետքին անգամ չես հանդիպիր անոնց ամուրի կենցաղին գաղափարներուն մէջ։ Դարձեալ ժողովուրդին հասարակ դասակարգն է որ ամէնէն աւելի կ'ամուսնանայ, ամէնէն աւելի չուտ իր վիզը կը հպատակեցնէ զուգութեան լուծին։ Ո՞ւր են հոս տնտեսական պայքարին անպատեհութիւնները ամուսնութեան դէմ։ Այդ պայքարին դառնութիւնը պէտք էր ամէնէն աւելի անոնք զգային, ամէնէն աւելի անոնք տեսնէին բազմաբեղուն կեանքին ապագայ վնասները։ Արուեստական ու անիրական կեանք մը սարքողները, ամուսնական համեստ բոյին վրայ արտակարգ գաղափար կազմողները ընդհանրապէս կը բաղկանան այնպիսիներէ, որոնք կեղծ ամուսնական կենակցութեան մը համար իրական և օրինաւոր կենակցութենէն չատ աւելի կը ծախսեն, չատ աւելի կը վատնեն, ինչպէս փորձը սովորաբար ցոյց տուած է մեծ քաղաքներու մէջ, ուր կեանքին պայմանները տարօրինակութիւններ ըստեղծած են։ Հարուստ դասակարգի անհատներ ա՛ն պատճառաւ չեն ամուսնանար, որովհետև ամուսնական հաճոյքները, որոնք բնական են և որոնց դէմ ընդվզիլ չըլլար, ա՛լ աւելի չատ կ'ուզեն վայելել, ա՛լ աւելի չատ չուտով կ'ուզեն արբենալ և թաղուիլ սիրոյ թաթաղուն գեանին վրայ։ Հոս մ'ուր է տնտեսական կեանքի նկատառումը։ Հինգ-վեց հասարակ ընտանիքներու ապրուստէն գերազանց եկմտացոյց մը ունեցող անհատներ իրենց միակուսութեան դառն վայրկեանները կը պէսպիսեն այնպիսի հաճոյքներով, որոնք ամուսնական են իսկապէս, այլ զուրկ են տեւական ամուսնութենէն բղխող բարիքներէն։ Բնութեան կեանքին ամէնէն չատ մօտ ապրող հասարակ ընտանիքներու զաւակներ իրենց խոնարհ չըրջանակին մէջ օրինաւոր տարիքին սկսեալ ամուսնական լուծին կ'ենթարկուին, —փոխադրէ՛ զանոնք բնական հաճոյքներու տարբեր կերպով գտնցման կեդրոններ, և ահա իբր թէ ամուսնութեան անպատեհութիւնները մէջտեղ կ'ելնեն, վնասները կը սաստրանան։ Այնքան անբնական է տնտեսական պայմաններու առարկութիւնը ամուսնութեան դէմ, քանի որ նեղ ու դժուար ապրող իւրաքանչիւր քաղքենի միջոցը, դրամը կը գտնէ ամուսնական հաճոյքներէն զուրկ չմնալու, և եթէ խոհեմութիւնը ունենայ հաւատալու թէ հակառակ տնտեսական պայմաններուն ինչ աւելի ծախսեց կամ ծախսած է ամուսնութիւն կեղծելու համար, արդիւնքը ցոյց պիտի տայ թէ այդ ծախքով միջնակարգ տեսակէն կեանք մը կրնայ կամ կրնար վարել, սա՛ տարբերութեամբ որ երկրորդ պարագային ընկերային ու բարոյական մեծամեծ օգուտներ պիտի ծնէին, թողլով այն պարագան թէ անամուսին կեանքը ուրիշ տեսակէտներով ալ թոյլ կը կապէ մեր քաջակը և ջիղերը։

Ստորներու հետ չփումին չատ բան կը պարտին հակամուսնական դատին ջատագովները։ Ինչպէս գրականութեան գեղեցիկ վրայ, ասպէս ալ ամուսնական խնդիրներու առթիւ, յանախ օրինակներ կը բերուին տարաշխարհիկ կեանքէն, իբր թէ ամուսնութեան նման տարբական գործ մը իր ամբոր աւանդութիւնները, իր մասնաւոր կարգադրութիւնները չունենար մեր հասարակաց մէջ։ Եւ յետոյ, ո՞ր գրականութենէն, ո՞ր օտար ամուսնական օրէնքներէն։ Ո՞ւր կը գտնուի նոյնութիւն ազգ մը իրարմէ տարբեր նոյն օրէնքներուն մէջ։ Իւրաքանչիւրը իր խառնուածքին, իր աշխարհագրական դիրքին և ցեղային դարաւոր ըմբռնումներուն զաւակն է, և ինչպէս ֆիզիքական, նոյնպէս բարոյական աշխարհին մէջ ամէն բանի չի պատշաճիր պատուաստը։ Ակէց զատ, ո՞վ կ'ըսէ թէ անպատճառ ամուսնական այսինչ օրէնքները ի հարկէ դերազանց են միւս օրէնքներէն, սա՛ ենթադրութեան վրայ թէ առաջիններուն համակերպողները կեանքի տարբեր ասպարէզներուն մէջ աւելի յառաջացած, աւելի փորձառու են։ Ուրիշներուն ակնոցով պէտք չէ դիտել անջատ համայնքի մը բնական տրամադրութիւններուն և յօժարութիւններուն հետ սերտ առնչութիւն ունեցող պարագաները։ Միջավայրի խնդիրը նո՛ր քան գիտական է որքան չփումով ստացուած ծանօթութիւններուն խնդիրը։ Էական կէտեր կան՝ որոնք յիրարից են նոյն իսկ գոյութեան։ Ասոնցմէ ամէնէն անհրաժեշտը ամուսնութիւնն է. և տնտեսական ու առեւտրական կեանքին պայմաններէն մին ալ ամուսնութեամբ կ'արդիւնաւորուի։

Ընտանեկան սուրբ յարկին գաղտնիքներուն վրայ ա՛նքան թեթեւօրէն յայտնուած գաղափարները, հեգնութիւնները, ծամածռութիւնները բաւական մեծ դեր մը կը կատարեն ամբոխին անկումին մէջ։ Հապիտի շարժաձեւեր, եղերական հոլանի գրականութիւն մը տակաւ անփորձներու մտքին վրայ ցաւալի տպաւորութիւն մը գործեցին, և ամուսնական սրբութիւնը առակ նշաւակի եղաւ, ա՛ն սրբութիւնը՝ որուն հոգի կուտային մեր հայրերը, և որ ամէնէն զգայուն թելն էր անոնց նեարդներուն մէջ։ Մենք, անոնց զաւակները, չկրցանք այդ բարձրութեան տակել, ո՛վ գիտէ ի՞նչ տեսակ կրթութեամբ մոլորած, և խառնակ ազդեցութիւններէ այլասերած, տունէն դուրս կեանքին կապուած ենք եռանդուն, և այս սանձարակ հետապնդումին առթիւ ծիծաղելի կը թուի ծնգաւէր պարկեշտասուն կեանքը, գաւակներու հանդէպ գորովը, և երկու ամուսիններու կենակցի մտերմութիւնը, որ տեսակ մը աշխարհիկ պայմանագրութեան վերածուած է։ Հոգեւոր և կրօնական կապերուն թուլութիւնը բնականաբար պիտի ազդէ նորդէր այս կացութեան, և ամէնէն աւելի պիտի վնասուէր միամիտ ճանկեղծ համակումը ամուսնական կեանքին շուրջ։ Բարեպաշտութիւնը տուներուն մէջէն անհետ ըլլալով հետզհետէ, ծնողական և որդիական յարաբերութեանց մաքրութիւնն ալ անհետ ըլլալու վտանգին մէջ է, և հայրական հիս պատիւանքը, որդիական խոնարհ մեծարանքը այսօր հինցած բաներու կարգը անցած են։ Փոխանակ ծառին կոճղին վրայէն քոսութիւնները բառնալու և վնասակար որդերէ ծաղրիները մաքրելու, ուղղակի կը փութանք արմատին դնել կացինը, և մեր մոլորանքներուն մեղապարտ զոհը կ'ըլլան կարգաւ հաւատքը, կրօնքը, ընտանեկան կեանքը։ Մեր գրչին յարմարութիւնները կը փարձենք ժխտելու, ուրանալու, նախնականք արհամարհելու, և արուեստական նրբութիւնները, որոնք առ առաւելն բնականին պատշաճեցումներ պէտք էին ըլլալ, մեզի նոր ընդարձակ հրապոյր մը կ'առթեն, և կ'եղծանեն մեր բարքերուն մաքուր ոսկին։ Մէկ-երկու յօդուածով կը յաւակնինք ուսումնասիրած ըլլալ ընտանեկան կեանքը և անոր փտութիւնը ժամանակնշած, ամուսնութիւնը արհամարհած, անոր վնասները ցուցադրած։ Եւ այս օտարամուտ գրականութեան արդիւնքը ա՛յն կ'ըլլայ որ մենք մեր արհամարհանքը կը փոխանցենք նաեւ անուս այլ առողջ միջին դասակարգին։ որուն մէջ կնքուած ամուսնութիւնները հնաբոյր անկեղծութիւնը և սրբութիւնը չունին, և թեթեւ պատճառի մը հետեւանքով շատեր Պարիզքարանի կամ Առաջնորդարանի դուռները ափ կ'առնեն ամուսնալուծում ձեռք բերելու համար։ Արձանագրուած ամուսնական դատերուն թիւը նկատի առնելով, կարելի է չատ դիւրաւ հանիլ սա՛ եզրակացութեան թէ փուչի ցանուած սերմերը հսկայաբերձ կը քամեն, և կը սպառնան ասոնցմանէ ծնելիք չորս կողմ և ամենայն ամուսնական անդաստանին երբեմի յուռթի ընդարձակութիւնը։

Եր. Տ. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ

ԿՈՒԻՒՆԵՐԸ ՀԵՆՐԻԿ-ԱՖՂԱՆԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԻԾՈՒՆ ՎՐԱՑ։— Բաւական լուրջ կարեւորութիւն մը կ'առնեն Հենրիկ-Աֆղանեան սահմանագիծին վրայ տեղի ունեցած կռիւները։ Հանդիսավարն է Բէշլաւուրի արեւմտեան կողմը սահմանագիծի գաւառը, ուրկէց գիծը անցնելով ձէմրուտէն և յետոյ հաւակաւոր Խայբէր կիրճէն կ'երթայ մինչև Աֆղանեան սահմանագիծի ամենակարեւոր քաղաքը, Լալբուրա։ Այս կողմերը բնաւ հանգարտ կեցած չուներն ցեղերը, որովհետև բնաւ կարեւորութիւն չեն տար սահմաններուն, և կ'անցնին կ'ապատակեն յօժարակամ։ Գրէթէ երկու ամիս առաջ հետաց Զաքքա-Խէլերուն ցեղը, որ Խայբէրի հարաւային կողմը կը բնակի։ Զօրավար Սըր Ճէյմս Ուիլքօքս երկու չաբթուան մէջ քշեց զանոնք։ Զինուորական տեսակէտով յաջողութիւն մը, բայց քաղաքականօրէն կ'երևի թէ ոչ։ Որովհետև այս հալածումէն անմիջապէս վերջ անգլեհնդկական գաղթային պատերազմներուն մէջ նշանաւոր եղող Աֆրիտի ցեղը (Օճմանները) սկսաւ պայքարիլ անգլեհնդիկ զօրութեան դէմ։ Օճմանները կը բնակին մասամբ Աֆղանեան, մասամբ Հնդկական սահմաններուն վրայ մինչև Մալաքանդ կիրճին ներսերը։ 1897ին մեծ նեղութիւններ պատճառեցին Անգլիացւոց և ծանր կորուստներու հետեւանքով միայն հանդարտեցան։ Ինչպէս ա՛յն ատեն, ա՛յս անգամ ալ Աֆրիտի և Բաթան ցեղերը իրենց ամէնէն մեծ ուժերը և խանդավառ զգացումները կը գործածեն Անգլիացիներուն դէմ։ Աֆրիտիներուն խմբապետն է կորովի առաջնորդ մը, Հատտացի։ Ինչպէս զբրեցինք ակէց առաջ, Օճմանները կրնան Անգլիացիներուն դէմ ճակատեցնել 20,000է աւելի պատերազմիկներ, մասամբ Լի-Մէթֆորտ և մասամբ Մարտինի հրացաններով զինեալ։ Ուիլքօքս, որ այս անգամ ալ Աֆրիտիներու դէմ գործող անգլեհնդիկ զօրքերուն պայմանաժամը կը լմննայ այս իրիկուն։

—Ո՛չ, օրիորդ չհամարձակեցայ ատ բանը ըսելու։

—Միւս գործին վրայ չխօսեցա՞ք։

—Այո՛, ըսի թէ այս ծանր աղէտէն փրկուելու համար ձեզի հետ ամուսնալէ ուրիշ միջոց չունի ձեռքը և սակայն ծանր արգելք մը կայ մէջտեղը։

—Հօրը անունն ու տիտղոսը չա՞տ մեծ կը գտնէ այնպէս չէ՞. ամբողջ Պրբթօնները այսպէս են։

—Աւելի՛կ չէ մինակ, ուրիշ ծանր արգելք մը կայ։

—Ի՞նչ արգելք։

—Կին մը... օրիորդ մը...։

—Կի՞ն մը... ի՞նչ կ'ըսէք. ո՞վ է եղեր ատ կինը, իսկոյն հասկնալ կ'ուզեմ անոր ինքնութիւնը. ուրեմն Քրմօր կոմսը ուրիշի հետ կարգուիլ կ'ուզէ, այնպէս է՞, ատ կինը մարքիզուհի մըն է արդեօք։

—Ո՛չ, օրիորդ, ընդհակառակը, աղքատ կարուհի մը, Ժանն Լէպրէն...

—Սա կար կարող աղջի՛կը. կատա՛ղ կ'ընէք։

—Ընդհակառակը, օրիորդ, ճշմարտութիւնն է խօսածս. վատահ պէտք է ըլլաք որ կոմս Հաների տը Քրմօրի միտքը միշտ Ժանի հետ կ'զբաղի, անոր վրայ ալ կը մտածէ մօրը չափ, անոր ալ կարօտը կ'զգայ, որչափ մօրը, հաւատացէք ըսածիս։

—Կար կարող աղջկան մը հետ ալ չափուելու է սիթէ, ո՞րչափ անկում։

Սիմօնիա դեմ դէմին կտրած՝ ամբողջ մարմնովը կը դողար, զարոյթը զսպելու համար շրթունքները կը խածնէր, մաքէն անցուցած չէր այս արգելքը։

—Ժանն տարփուէ՞ն է եղեր կոմսին, հարցուց։

—Ո՛չ, Հաների կ'ուզէ անոր հետ ամուսնանալ։

—Զեմ կարծեր։

—Դուք կոմսը աղէկ չէք ճանչնար, տարօրինակ երիտասարդ մըն է։

Սիմօնիան աչքերը սովորականէն աւելի փայլ մը առին, վայրկեան մը մտածեց, մազերը ցցուած էին ու չըրթունքները մանիշակագոյնի դարձած, յուզումը այն աստիճան սաստիկ էր որ, հակառակ զայն ծածկելու համար թափած փերմարդկային ճիգերուն, հոգիին խռովքը բացարձակապէս կը կարդացուէր դէմքին վրայ. և բացայայտ էր որ չատ ուզեր բաներ կը մտածէր նոյն պահուն։

—Պա՛ռոն Տրլօս, ըսաւ գլուխը վերցնելով. կարծեմ չէք մոռցած թէ միշտ հօրս ծառայելու հարկին տակ էք, ասիկայ մտքերնուդ չելլար այնպէս չէ՞։

—Անտարակոյս, բայց կ'աղաչե՛մ, քիչ մը ցած ձայնով խօսեցէք, օրիորդ, եթէ սպասաւորները իմանան որ ձեր հօր կը ծառայեմ...

—Ինչ կ'ուզէք ասոնց հետ, ինչ կ'ուզէք ասոնց հետ, ինչ կ'ուզէք ասոնց հետ,

բուն հրամատարութիւնը կը վարէ, ասոնց դէմ հանած է երեք կխաբաժին, ընդ ամէնը 10,000 հոգի։ Արդէն արիւնուչտ ընդհարում մը ունեցաւ ասոնց հետ, երբ կը փորձէին անգլիական զիներէն անցնիլ բռնի ուժով։ Զանոնք ետ մղեց, բայց ինք ալ կրեց ծանր կորուստներ։ Ցետոյ ցեղերը դացին յարձակեցան Լանտի-Խոթալի դէմ, որ կը գտնուի Այսպէրի միւս կողմը Լայրուբա տանող ճամբուն վրայ։

Այս յարձակումին մասնակցեցան նաև Աֆղանները, Աֆղանեան ստուար գունդ սահմանագլխէն անցաւ, և Սիմլայի մէջ այժմէն իսկ կը խօսուի Աֆղանստանի հետ անպաշտօն պատերազմի մը վրայ։ Այս պատճառաւ է որ կացութիւնը ծանր հանգամանք մը կ'առնէ։ Այս անգամ ցեղային երկարատև նախապատրաստութեան մը կասկածը կայ։ Աֆղանեան ճէլալապատի մէջ Աֆղանք մեծաքանակ ռազմամթերք կը գտնեն բացէ ի բաց, գլխաւորները մեծ մասամբ Աֆղանստանէն կուգան, սահմանգլխին Աֆղան պաշտօնատարները հանդարտութեամբ ու անտարբերութեամբ կը դիտեն պատերազմական շարժումները, և մինչև իսկ Բապուլի մէջ պաշտօնի վրայ է այդ գլխաւորներէն մին։ Կ'աշխատուի Աֆղանստանը մղել որ պաշտօնապէս պատերազմի Անգլիացիներուն դէմ։

Աֆղանք խիստ դժգոհ են անգլեւռուսական Պայմանագրութենէն ի մասին կեզր. Ասիոյ։ Գլխաւորաբար ցաւեր են որ նոյն Պայմանագրութեան Աֆղանստանի վերաբերեալ յօդուածներուն ծրագիրը նախապէս պատրաստուեր է առանց կանխաւ Աֆղանեան իշխանութեանց ցոյց տրուելու։ Աֆղանք կը կասկածին թէ դաշնադիր երկու Տէրութիւնները շահերու շրջանակներ գծած են իրենց համար։ 1897ին Աֆղաններուն խստիւ արգիլուեցաւ միանալ Աֆրիտիներուն, մինչ այս անգամ այդպիսի արգելք մը չէ եղած և Աֆղանստան առ այժմ մինչև իսկ բարեացակամ չէ զրքութիւն մը կը պահէ։ Անգլիական կառավարութիւնը այս օրերուս բացարձակ յայտարարութիւն մը պիտի պահանջէ Աֆղանեան կառավարութենէն։ Երբ անգլեւռուսական Պայմանագրութիւնը կնքուեցաւ, Հնդկաստանի նախորդ Փոխարքայ Լորտ Ռիրզին, հանրային ճառի մը մէջ քննադատեց զայն, և մինչև այսօր ալ կը քննադատէ։ Եթէ Աֆղանստանի հետ իրօք պատերազմի մը տանի այս խնդիրը, այն ատեն պիտի արդարանայ Լօրտ Ռիրզինի քննադատութիւնը։

Ահա Վիենական թերթերուն վերջին հեռագիրները.—

ՍԻՄԼԱ, մայիս 4.— Շաբաթ օր թշնամին յայտնապէս տեսնուեցաւ Լանտի-Խոթալի արևմտեան կողմը։ Շաբաթ գիշեր թշնամին սաստիկ յարձակում մը բրաւ Տիխնի-Բանտախի ամրոցին դէմ, և մինչև առաւօտեան ժամը 8 յուսահատական ճիգեր թափեց այդ ամրոցը առնելու համար։ Բայց չյաջողեցաւ։ Անգլեւհնդիկ պահակազօրքերը թեթև կորուստներ միայն կրեցին։ Հիմա Աֆղանները դէպ ի հարաւ քաշուած են։ Մինչև վերջերս դեռ Անգլիացիներուն դէմ գործող Զաքքա-Խէլերուն պետերը իրենց ծառայութիւնը առաջարկած են Այսպէրի մարզին անգլիացի գունդին պետ Ռօզքէրբէլի։ Զօրավար Ուիլքօքս այսօր Լանտի-Խոթալ հասաւ հեծեալ կխաբաժինով մը, ուրկէ թնդանօթներով և մէկ ջոկատ այրուձիով։ Բլուրներուն վրայ քիչ թշնամի կը տեսնուի։

Քանի մը հարուածներ միայն փոխանակուեցան։ Զօհմանտներուն սահմանագլխին վրայ անդորրութիւն կը տիրէ։

ԼՈՆՏՈՆ, 4 Մայիս.— Սիմլայէն կը հեռագրեն թէ Լանտի-Խոթալի վրայ յարձակումէն ի վեր արդարև անպաշտօն պատերազմ մը կայ Աֆղանստանի դէմ։ Բոլորովին սխալ է ա՛յն լուրը թէ Աֆղանեան զօրաց սպարապետը արգիլած ըլլայ թշնամութիւններու ձեռնամուխ ըլլալը Աֆղանեան սահմանագլխին վրայ։ Այդ տեսակ արգելք մը տեղի ունեցած չէ։ Ընդհակառակն ապացուցուած է որ զանազան ատիճանով Աֆղան պաշտօնատարներ կ'աշխատին Անգլիացիներուն դէմ շարժումը պրտղաբերել, և անգլիական հակակշռի տակ գտնուած սահմաններուն վրայ գործող ցեղերուն օժանդակութիւն ընծայել։

ՍԻՄԼԱ. 3 Մայիս.—13,000էն մինչև 20.000 Աֆղանք ուրբաթ գիշեր երկու մասի բաժնուելով անցան Աֆղանեան սահմանագլխէն։ Ստուարագոյն և լաւ զինուած մասը կը քալէ Լանտի-Խոթալի վրայ, միւսը դէպի վերին Պազարի հովիտը։ Թէև զինուորական պատրաստութիւններու մասին տրուած լուրերը ցանցառ են. և գաղտնի կը պահուին, բայց տարակոյսչկայ թէ ընդարձակ հիման վրայ զինուորական շարժումներ կ'ըլլան հիւսիսային Հընդկաստանի մէջ։

ԴԻԳԲԵՐԸ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ.— Անգլիական Բոնսոլիտէին ծանր անկումը, որ անմիջապէս զգալի եղաւ հնդկական թուղթերուն վրայ, ծանր ազդեց նաև Լոնտոնի Ռանթի հրապարակին մէջ։ Բնաւոլիտէին անկումը կը վերագրուի ուղղակի հնդկական լուրերուն, որոնք խիստ ծանր կը նկատուին Սակարանական շրջանակներուն մէջ։

ՆՈՐ ԼՈՒՐԵՐ ՀՆԴԻԿ-ԱՖՂԱՆԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼԽԻՆ ՎՐԱՑ.— Սիմլա, 5 Մայիս.— Զօրավար Ուիլքօքս երէկ առաւօտ կանուխ Լանտի-Խոթալի արեւմտեան կողմը բլուրներուն վրայ յարձակեցաւ Աֆղաններուն դէմ, որոնցմէ շատ քիչ ընդդիմութիւն տեսաւ, որովհետև թշնամի պետը փախաւ գրեթէ կռիւին սկիզբէն։ Բոլոր Աֆղանները սահմանագլխէն անդին քշուեցան։ Անգլիացիներէն վիրաւորուեցան մէկ սպայ և երկու զինուոր։ Զանազան Հնդիկ Մահարաճներ կառավարութեան առաջարկած են զօրք տալ թշնամիին դէմ կռուելու։ Իրազեկ աղբիւրէ կը ծանուցուի թէ Աֆղան կռուողները միեւնոյն անկարգապահ և անկանոն խումբերն են, ընդ ամէնը 9000 հոգի, որոնք ասկեց առաջ միացած էին Զաքքա-Խէլերուն հետ։ Չի կարծուիր որ գործողութիւնը երկար սահմանի վրայ ընդարձակուի, որովհետև Աֆղան կառավարութիւնը կը թուի թէ բնաւ համամիտ չէ անոնց։

Լոնտոնի մէջ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտարարէ թէ անճիշդ է այն լուրը, որուն համեմատ իբր թէ Աֆղանեան կառավարութիւնը չէ հաւանած անգլեւռուսական Պայմանագրութեան։ Լոնտոնի մէջ հնդկական սահմանագլխի գործերուն հմուտ շրջանակները ընաւ մտահոգութեան մէջ չեն կացութեան մասին։

ՄՐ. ԹԱՖԹԻ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՀԵՌԱԳՐԵՐԸ.— Ուսչիկիթընէն կը հեռագրեն թէ մինչև ցարդ ընտրուած հանրավարական 726 պատուիրակներէն 348ը հրահանգ ընդունած են Մր. Թաֆթի քսէ տալու։ 233 պատուիրակներ Թաֆթի մրցակիցներուն համար են, և 145ը դեռ չէզոք են։ Կացութիւնը ցոյց կուտայ թէ Մր. Թաֆթի ընտրելիութիւնը Ռուզվէլթեան կուսակցութեան կողմէ ապահով կը թուի։

ՈՌԵԼԻՑ ԸՄՊԵԼԻՐՆԵՐՈՒ ԱՐՏՕՆԱԳՐԻ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ.— Ասքուիթի «Արտօնագրի Օրինագիծ», որուն դէմ ընդդիմադիր կուսակցութիւնը ա՛նքան խիստ չարժած էր, Երեսփ. Ժողովին կողմէ ստուար մեծամասնութեամբ ընդունուեցաւ։ Նորակազմ Դարլիճին խորհրդարանական առաջին մեծ յաջողութիւնը։ Օրինագիծին հայրը, արդի Վարչապետը, այս տարի Փետր. 27ին արդէն առաջին ընթերցումը առաջարկած էր, տակաւին իբրև ելմտական նախարար։ Այս առթիւ բանախօսութիւն մըն ալ արտասանելով, պարզեց իր կրկին նպատակը—սահմանափակել ալգոլին սպառումը, և ընկերութեան վնասակար մենաւաճառի մը վրայ պետական հակակշիռը զօրացնել։ Այս օրէնքը Անգլիոյ և Կալլէսի համար է միայն, որոնց 32 1/2 միլիոն քնակիչները վերջին տարիներուն մինչև 150 միլիոն անգլ. ոսկի ծախսած են տարին ոգելից ըմպելիքներուն համար։ Այս գինովցնող ըմպելիքները ծախող մարդիկ զանազան ատիճանի վրայ արտօնագիր ունին, անոնք՝ որ ոգելից ըմպելիքները առուները կը զբրկեն, և անոնք՝ որ խանութներու մէջ և փողոցները կը ծախեն։ Նոր օրինագիծը այս մենաւաճառին վրայ կը յարձակի, մինչ 1904ին Պալֆուրի նոյն օրինագիծը իրաւունք կուտար ամէն կերպով արտօնագրի տէրերուն։ Կառավարութիւնը հիմա խիստ պիտի վարուի այդ արտօնատէրներուն հետ, անոնց գործելու շրջանակը կը սահմանափակէ և պայմանները կը զօրացնէ ի նպաստ հանրային առողջապահութեան։ 1928 Ապրիլէն սկսեալ Պետութիւնը բացարձակ իրաւասութիւն ունի իր ուզածին պէս վարուելու գինեպանները հետ առանց ոեէ դրամական հատուցում ընելու։ Անգլիոյ և Կալլէսի երկրին մէջ 1908 Ապրիլ 1ին գտնուած 95,700 գինեառուները 30-32,000ի պիտի իջնեն։ Օրինագիծը ընդունուեցաւ 147ի դէմ 397 ձայնով.

ՀԱՐՐԻ ԹՕ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ.—Մէթթիուէնի յիսարանոցին մէջ ի պահ դրուած միլիոնատէր մարդասպան Հարրի Թօ ազատ արձակուեցաւ երաշխաւորութեամբ։

ԱՐԲԱՑԱԿԱՆ ՀԱՐՍՆԻՔ.—Ռուսմեծ-դքսուհի Մարի Բավլօնայի ամուսնութիւնը Շուէյտի Վիլհէլմ իշխանին հետ կիրակի կէս օրէ վերջ տեղի ունեցաւ Զարսքօէ Սէլոյի մէջ. Երկու կրօնական արարողութիւններ տեղի ունեցան, մին Օրթոտոքս Եկեղեցին ծէսին, միւսը լութերական պաշտամունքին համեմատ։ Հարսնիքին ներկայ եղող բոլոր արքայազուն անձնաւորութիւնները փայլուն թափորով մը լեփ-լեցուն սրահներէն անցնելով Պալատին Մատուռը գացին, ուր իրենց ժամանումը ողջունուեցաւ քսանմէկ թընդանօթի արձակմամբ։ Շուէյտի թագաւորը կառաջնորդէր Ռուսիոյ մայր կայսրուհին, Զարը Ցուննատանի թագուհիին թեր մտած էր, և Հէսի Մեծ Դուքսը իր քրոջ՝ Զարուհիին թեր։ Հարսը կը կրէր պսակ մը և սպիտակ մետաքսէ շքեղ շրջազգեստ մը ոսկեհուռ բոսորագոյն երիզներով։ Զորս մանկաւարիկներ կը կրէին նոր հարսին շրջազգեստին քղանցքը։ Զարին աղջիկները,—երեք փոքրիկ մեծ-դքսուհիները—ամէնքն ալ մոլոշագոյն հագուած, թափորին մէջէն կ'երթային դէպի մատուռ, ուր իրենց Օգոստափառ մայրը գացած էր արդէն։ Արքայական հիւրերուն մէջ կային Հէսի Մեծ-Դուքսը, Ռումանիոյ գահաժառանգ իշխանը և իշխանուհին, Ցունաստանի Նիքոլա, Անտրէ և Քրիսթոֆոր իշխանները և Շուէտի Շարլ իշխանը և իշխանուհին։ Հարսնիքին ներկայ էին նաև բոլոր նախարարները, քաղաքային և զինուորական մեծ պաշտօնատարները, և դիւանագիտական մարմնոյն պետերը։ Երբ մատուռը հասան, արքայական հիւրերը ընդունուեցան Անտոնիոս Մետրապոլիտին, Սինոդին անդամներէն և բարձրաստիճան կղերէն։ Ցետոյ Զարը հարսն ու փեսան տարաւ ամպհովանիի մը տակ եկեղեցիին կեդրոնը, ուր արարողութիւնը կատարուեցաւ։ Օրհնութեան արտասանուելէն վերջ 101 թնդանօթներու ողջոյններ արձակուեցան, և թափորը կրկին կազմուելով գնաց սրահներէն մին, ուր Լութերական պաշտամունքը կատարուեցաւ։ Կայսրը ինք դարձեալ դէպի խորան առաջնորդեց հարսանեկան զոյգը։ Խորանը զարդարուած էր ծաղիկներով, գլխաւորաբար վարդեր և եղրեւանիներ, և սաղարթներու խուրձեր յատակէն մինչև ձեղունը։ Երեկոյին հացկերոյթ մը տրուեցաւ, որուն կը ծառայէին մանկաւարիկներ։ Սրտագին բաժակաճառեր փոխանակուեցան։ Հարսն ու փեսան Բեթերսպուրգ գացին գիշերանց, ուր իրենց տրամադրութեան տակ դրուած է Էլիզապէթ Մեծ-Դքսուհիին պալատը մեղրալուսինին համար։

ՏՈՒԱՄ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ.— Այս միջոցիս հանրային ուշադրութիւնը բոլորովին նուիրուած է ահաւոր տուամի մը, որ յանկարծակի և քսմիների վերջաւորութեան մը տարաւ երկու խոստմնալից ծաղկատի կեանքեր գերման ընկերութեան ամենաբարձր շրջանակներէն։ Ամուսնութիւն մը դեռ անցեալ Նոյ.ին տեղի ունեցած էր շքեղութեամբ Պերլինի մէջ։ Պառոն Ուտօ ֆոն Բիւլքէպէն կը վերաբերէր Թուրինկեան ազնուականութեան ամենահին ընտանիքներէն մէկուն, 35 տարեկան էր, և մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէր երկու սեռերուն մէջ, մասնաւորապէս զբօսախաղերու հետամուտ ազնուականութեան շրջանակներուն մէջ։ Իր հօրը երիցագոյն զաւակն էր։ Երբ անցեալ աշնան կարգուեցաւ հանգուցեալ բրուսիացի հազարապետ ֆոն Շթրոմպէքի աղջկան Վանտայի հետ, իր հարսը տարաւ Պուտտէնպէրկի դղեակը, Տօրթմունտէն 3-4 մղոն դէպի հիւսիս, զոր հինգ տարի առաջ իր հօրեղբօրմէն ժառանգած էր։ Հոն դեռատի ամուլը,—կինը իրմէ ինը տարիական փոքր էր—ապրեցան կատարեալ ներդաշնակութեամբ և երջանկութեամբ, գոնէ դրացիներուն վկայութեան նայելով։

Անցեալ ուրբաթ օր, Պառոնը դուրս ելաւ իրիկունը անցնելու մօտակայ ագարակ մը բարեկամի մը՝ Պառոն ֆոն Բօմպէոկի հետ։ Հիմա կ'ըսուի թէ կինն ալ խնդրեր է միասին երթալ, բայց թէ իր խնդիրքը քիչ մը անքաղաքավարութեամբ մերժուեր է։ Պառոնին մէկ ազգականը, Հէր ֆոն Բօզէք կը գրասենեակ Բիւլքէպէններուն հետ, և երբ իր սենեակը քաշուեցաւ պառկելու, Պառոնը դեռ տուն դարձած չէր։ Առաւօտեան ժամը 1-ին միջև ազգականը արթնցաւ հրազէններու պայթումէն նրանցքին միւս կողմէն, ուր Պառոնը և իր կինը իրենց սենեակները ուներ։ Դեռ բոլորովին անկողնէն չելած՝ մէկ-երկու հարուած ալ լսեց։ Հէր ֆոն Բօզէք դէպի անոյքը նետուելով, դիմացը տեսաւ Պառոնը, որ «Կնիկս զարկաւ զիս» կակազելով իր բազուկներուն մէջ նետուեցաւ և անմիջապէս հոգին փչեց։ Նոյն միջոցին երկու նոր հարուածներ ալ լսուեցան կնոջ յարկաբաժինէն, ուր գտնուեցաւ Վանտա գետինը փռուած, ձեռքը սեղմած Պրաուենկկ ատրճանակ մը, և գնտակի երկու վերքեր սրտին կողմերը։ Բժիշկը յայտարարեց թէ իր կեանքը կարելի չէ ազատել։ Հրազէնին վեց փամփուշտներն ալ պարպուած էին, և գնտակներէն չորսը տեղաւորուած էին Պառոնին մարմնին մէջ։ Սպանելուն համար այս տուամը անակնկալ մը չըլլալը կ'ապացուցուի իր այնտանոցին մէջ գտնուած մէկ նամակէն, որուն մէջ կ'ըսէ.—«Կինս խօժոռ կը նայի ինծի։ Ցայտնի չէ թէ ինչեր կրնան պատահիլ», յետոյ քանի մը կտակային տրամադրութիւններ կ'ընէ դղեակին նկատմամբ։ Այսու հանդերձ, ոճիրին չարժառիթները դեռ որոշ չեն։ Մէկ կողմէն կ'ըսուի թէ կինը իր ոճիրին մղուած է նախանձէն, և թէ իր անկողնին մնարին մօտ գացող դատական պաշտօնէին ալ խոստովանած է, թէ զարկաւ իր ամուսինը, որովհետև ուրիշ կին մը կը սիրէր անիկա։ Ուրիշ պատմութիւն մը սակայն կ'ըսէ թէ առամին ծագումը դրամական նեղութիւններու մէջ պէտք է փնտռել։

ԳԵՐՄԱՆ ՆԱԽՍՑԻՆ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐԸ.—Հիւսիսային Ծովու գերմանական նաւախումբին առաջին բաժինը, Վիթէլսպախ, Ցէրինկրը, Մէրիենպուրկ Վէրին զրահաւորներէն բաղկացած, հրամատարութեամբ կայսեր եղբօր Հայնրիհ իշխանին, այս պահուս ռազմափորձ կը կատարէ Դանիական ջուրերուն մէջ, և կիրակի օր անցաւ Մեծ Զրանցէն դէպ ի Հէլիկոլանտ։

ԿԻՆ ԱՏԱՄՆԱԲՈՑԾԻՆԵՐԸ.—Մինչև հիմա կիները շատ քիչ փափաք ցոյց տուած են ատամնաբոյժ ըլլալու։ Ստոյգ է որ անոնք Անգլիոյ մէջ կ'ընդունուին միմիայն սովորական վարժարանները, թէև իրաւունք ալ տրրուած է ներկայ ըլլալու ոեէ ատամնաբուժական դպրոցներու դասախօսութեանց։ Պատճառ մը չկայ որ աւելի մեծ դիւրութիւններ չտրուին, եթէ թեկնածուներուն թիւը աւելնայ։

Կին բժիշկներու համար եղած գլխաւոր տարկուութիւններէն մին սա՛ է թէ անոնք կրնան կանչուիլ գիշեր ատեն, կամ կրնան գտնուիլ անակնկալ և վերջին ծայր դժուար նպաստներու առջև։ Բայց ատամնաբոյժը ընդհանրապէս կանոնաւոր ժամեր ունի և անոր աշխատութեան դաշտը աւելի սահմանափակ է։ Ատամնաբոյժը գիտէ քիչ շատ թէ իր օրական աշխատութիւնը ի՛նչ պիտի ըլլայ, և թէև կին ատամնաբոյժը պէտք է զօրաւոր կազմուածք մը ունենայ ամբողջ օրը ոտքի վրայ կենալու համար, բայց միւս անպատեհութիւններուն հանդէպ փոխարինութիւն մըն է սա՝ իրողութիւնը թէ իր սեփական տունը կը գտնուի և կրնայ վստահ ըլլալ թէ ի՛նչ գործ պիտի ընէ, և թէ միջին հաշուով քանի՛ ակռայ պիտի քաշէ։ Իր ճաշաժամերն ալ անխափան կը մնան ընդհանրապէս։ Ատամնաբուժութիւնը ձեռքի մեծ ճարտարութիւն կը պահանջէ, մանաւանդ գործին մեքենական ընթացքին մէջ, մասնաւորապէս ոսկի ակռաներ շինելու միջոցին, երբ հարկ կ'ըլլայ ծանր մուրճ մը գործածել, ինչ որ կրնայ մեծ փորձութեան մը ենթարկել սիրուն ուսանողուհիին ֆիզիքական վիճակը։

Բնականաբար մարդանքը հիշդ միևնոյնն է կիներուն ինչպէս էրիկ մարդոց համար։ Անգլիոյ մէջ ատամնաբուժութեան չրջանաւարտ ըլլալու համար պահանջուած ծախքերուն միջին է 250 անգլ. ոսկի, և նուազագոյն ժամանակն ալ չորս տարի։ Բայց ասպարէզը կ'երեւի թէ ապերախտ է կիներուն համար, որովհետև Լոնտոնի մէջ այս միջոցիս հաղիւ վեց—եօթը կին արձանագրուած են այդ արհեստին համար։ Սակայն յայտնի է թէ հետզհետէ մեծ ուշադրութիւն պիտի ընծայուի ատամնաբուժութեան, քանի որ դպրոցներուն մէջ սկսած են հոգ տանիլ տղայոց բերնին առողջապահութեան։ Եւ այս պարագան ինքնին անհրաժեշտ պիտի ընէ կին ատամնաբոյժներու պէտք առաւել կամ նուազ մօտաւոր ապագայի մը մէջ։

ՔՐՈՆԻԿ

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ երկկ հանդիսաւոր Պատարագ մատոյց Դալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ կանանց համար։ Կանուխէն երկու եկեղեցիները գրաւուած էին կիներու բազմութեամբ։ Զախ մասուռը այրերու յատկացուած էր։ Պատարագի երգեցողութիւնները եռաձայն երգուեցան դպրաց դասուն կողմէ առաջնորդութեամբ Լեւոն էֆ. Զիլինկիրեանի։ Պատարագին կը սպասաւորէին Տ. Զաւէն, Տ. Գէորգ, Տ. Եղնիկ Պապասեան և Տ. Փաւէն վարդապետները։ Ճաշու Գիրքէն եաք Ս. Պատրիարքը բեմ ելաւ և խօսեցաւ եկեղեցիին նշանակութեան, եկեղեցիին արտաքին ձեւակերպութիւններուն վրայ, և ըսաւ թէ անոնց ամէնքն ալ իրենց ուրոյն նշանակութիւնը, իրենց անհրաժեշտութիւնը ունին։ Եկեղեցական օրէնքները և ծէսերը, յարեց քարոզիչ Սրբազանը, անհրաժեշտ են անոր համար որ եկեղեցական նուիրապետութեան կարգերը ու կանոնները անվթար պահելու կը ծառայեն։ Զարաբնք ինքզինքնիս ըսելով թէ աւելորդ ձեւակերպութիւններ և ծէսեր մուտ գտած են եկեղեցիին մէջ։ Զարդերը, արարողութեանց աւելի կամ նուազ վայելուչ ըլլալը, չէք կրնար մեղադրել, երբ դուք բարեկամի մը տունը կ'երթաք, կը նայիք որ ձեր ամէնէն գեղեցիկ հագուստները հագնիք, ձեր բարեկամը հագուստի՞դ տեսնել կ'ուզէ ո՛չ, սակայն մարդկային պարք մըն է այդպէս վարուիլը։ Այսպէս Աստուած ալ քանի որ զմեզ մարդ ստեղծեր է կը պահանջէ որ մարդկային պատիւները ընծայենք իրեն։ Եկեղեցիին եկեղեցին այն տեղն է ուր կը վազենք ձախորդութեան մը կամ փորձանքի մը հանդիպած ատենին։ Նոյն իսկ անոնք որ կրօնասիրական նպատակով չէ որ կը յաճախեն եկեղեցի, անգա՛մ մը անոր խորհրդաքոյր կամարներուն տակ, կը զգան կրօնքին վեհութիւնը և հոգեւին կը փարեն կրօնքին։

Ս. Պատրիարքը յետոյ խօսեցաւ եկեղեցական ծէսերու և արարողութիւններու մէջ ներմուծուած զեղծումներու մասին, յայտարարելով թէ անոնք պատահական բաներ են, և թէ մեր միակ ջանքը պէտք է ըլլայ կարելի եղածին չափ զգուշանալ որ անոնք մուտ չգտնեն մեր եկեղեցական ատանդութիւններուն և ծէսերուն մէջ։ Ս. Պատրիարքը վերջացուց իր խօսքերը մաղթելով որ ամէն անոնք որ եկեղեցի

«ՄԱՆԶՈՒՄԷ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ)(136)(

ԿԻՐՔԻՆ ԶՈՒՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ժ.

ԳՈՂ ՄԻՐՏԸ ԴՈՂ

Տիկ. Շամպրի չկրնալով այլևս հանդուրժել Նովանթէլի յայտարարութիւններուն,

—Ալ հերիք է, գոչեց։

Կասթօն որ դեռ բան մը չէր հասկցած,

—Զեմ գիտեր որ ի՛նչ հաճոյք կը զգաք այս պարապ խօսքերը կրկնելէ, ըսաւ, միթէ տիկինին յուզումը հաճո՞յք կը պատճառէ ձեզ։

—Կը սխալիք, ըսաւ տիկ. Շամպրի, ես հաճոյք կ'զգամ այս մանրամասնութիւններէն, որոնց չարունակութիւնը պիտի խնդրէի։

—Շնորհակալ եմ, տիկի՛ն, բայց ըսելիք չունիմ ալ, հիմա կ'ուզեմ եզրակացութիւնը հասկնալ որ պիտի սորվեցնէ ինձ թէ ի՞նչ ընելու եմ. այո՛, տիկին, ձեր կարծիքին կը կարօտիմ այս պ·արագային բաւական չէ՞ ձեզի ապահովելու։

—Ո՛չ, տիկին, ատոնք բաւական ապահովութիւններ չեն. կրնայ ըլլալ որ զգուշ ատ կեանքէն ու վերադառնայ։

—Իրաւունք ունիք, մինակ մտնողներն են որ չեն վերադառնար. ասանկ խնդիրները մահը միայն կը լուծէ։

—Դեռ խօսքս չվերջացուցի, տիկի՛ն, ես հիմակուհիմա այդ ամուսնութեան յետաձգուիլը մինակ կը պահանջեմ, վայելուչ, տրամաբանական պատճառ մը գտնել ու նշանը ետ դարձնել պէտք է, ինչ որ շատ դժուար գործ մը չէ։

—Շատ լաւ, եթէ կինը բոլորովին հրաժարի այդ ամուսնութենէն, ձեր քով գտնուած նամակը պիտի այրէ՞ք։

—Կարելի է այրեմ, բայց հիմակուհիմա վճռական բան մը չեմ կրնար ըսել. մինակ պատուոյս վրայ խօսք կուտամ որ այն նամակը բնաւ իրը զէնք պիտի չգործածեմ, դայն պիտի պահեմ իբր իմ գաղտնիքս։

—Կը մոռնաք սակայն որ այն նամակը Պ. Ռոժէի յանձնել խոստացած էք, որուն պիտի յանձնէք անչուշտ քիչ մը ետքը, վստահ եմ որ Պ. Ռոժէ այդ նամակին կ'սպասէ անհամբեր։

—Իրաւունք ունիք, բայց ես անոր ալ ճարը կը գտնամ. ամէն պատասխանատուութենէն կը յօժարիմ. պիտի ըսեմ թէ գողցան զայն ինձմէ, հարցաքննիչը գուցէ ինձմէ ալ կասկածի. բայց հոգ չէ. յոռի նպատակի մը համար չէ ըրածս։ Բայց այս խօսքերով այնչափ զբաղեցանք որ մոռցայ հասկնալու թէ ի՞նչ հրաման ունէիք ինձ։

—Պէռթ Լիսթրալի ազատութեան համար ձեր տարած ջանքերուն առթիւ շնորհակալութիւն յայտնելու նպատակով հրաւիրեցի զձեզ հոս. որովհետև դուք էիք միայն զայն ազատողը. ասկէ զատ ուրիշ պաշտօն մըն ալ պիտի յանձնեմ ձեզ, ինչ որ գուցէ չընդունիր Պ. Կասթօն, Պ. Ռոժէ իր հօրեղբայրը ըլլալուն համար։

—Պատրաստ եմ ծառայելու տիկի՛ն, հրաման ըրէք, ըսաւ։

—Պարոն Ռոժէ Տարսիի տուած ամուսնական խօսքս ետ առնել կ'ուզեմ և կը փափաքիմ այլևս որբեւայրի մընալ, դուք չնորհ պիտի ընէք այս պարագան հաղորդելու Պ. Ռոժէ Տարսիի։

—Ի՞նչ կ'ըսէք, Տիկի՛ն, գոչեց Նովանթէլ, տրամաբանական խօսք չէ ձեր ըրածը, ինչո՞ւ որբեւայրի մնաք, ինչո՞ւ հրաժարիք ամուսնանալէ։

—Կը կանխագուշակէի արդէն ձեր ասանկ պատասխանելը, և սակայն ես այս առտու նամակով մը Պ. Ռոժէէն խնդրեցի որ հարսնիքը աշնան յետաձգուի, Պ. Ռոժէ ուշիմ մարդ է ու նամակէս կը հասկնայ թէ ես կը հրաժարիմ ամուսնութենէ. պատճառն ալ գուշակած է արդէն. Պ. Ռոժէ ինձ բաած էր թէ, կ'ամուսնանայ՝ միմիայն Տարսի անունը յաւերժացնելու համար, այն ատեն արդէն անկարելի կը նկատէր Պ. Կասթօնի ամուսնութիւնը, հիմա սակայն երբ ալ վճռուած է անոր Պէռթի հետ ամուսնանալը, այլևս պատճառ չի մնար որ Ռոժէ ամուսնանայ։

Կասթօն բողոքեց Տիկ. Շամպրիի այս խօսքերուն դէմ ու յայտարարեց որ եթէ Պէռթ Լիսթրալ լսէ թէ տիկինը կը հրաժարի Պ. Ռոժէի հետ ամուսնանալէ, չանթահար կ'ըլլայ։

Տիկին Շամպրի սակայն պնդեց թէ իր որոշումը անդառնալի է ու երջանիկ պիտի ըլլար միշտ բարեկամ մնալով Տարսիներու, Պէռթի ու Կասթօնի միացումը տեսնել ամէնէն մեծ միխիթարութիւնը պիտի ըլլար արդէն։

Տանտիրուհին անանկ վճռական շեշտով կը խօսէր որ Կասթօն բոլորովին յուսահատած չփորձեց նոր առարկութիւն մը ընել և մեկնելու համար ոտքի ելաւ Նովանթէլի հետ։ Տանտիրուհին Նովանթէլի դառնալով.

—Այս չնորհը կը սպասեմ ձեզմէ, ըսաւ. դուք ալ հաստատակամութիւն ու յարատևութիւն սպասեցէք ինձմէ։

Նովանթէլ հասկցած էր թշուառ կնոջ միտքը, որ չարունակելով խօսիլ,

—Եթէ Պէռթը տեսնէք, ըսէք որ իր երջանկութիւնը ապահովելու համար եթէ մեռնիլ ալ հարկ ըլլայ, պիտի չքաշուիմ, ըսաւ։

Կասթօն երբ պատասխանելու կը պատրաստուէր, տանտիրուհին դայն կանխելով,

—Մնաք բարով, պա՛ռոններ, ըսաւ։

Նովանթէլ վերջին ծայր յուզուած,

—Բաղայոյս եմ որ կրկին կը տեսնուինք, այնպէս չէ՞ Տիկի՛ն, հարցուց, ալ բոլորովին մոռցած եմ անցեալը զոր յիշել իսկ մտքէս չեմ անցներ, այո՛ անցեալին բնաւ չանդրադառնալու պայմանով կը տեսնուինք անշուշտ։ Տիկին Շամպրի չպատասխանեց, երկու ընկերները մեկնեցան տունէն ու երբ դուրս եկան, Կասթօն ժամերէ ի վեր զսպած զայրոյթը ժայթքեցնելով ըսկսաւ յանդիմանութիւններու տեղատարափ մը թափել Նովանթէլի գլխուն, Տիկ. Շամպրիի ներկայութեանը սանկ յուզիչ դէպք մը պատմելուն ու խեղճ կինը անհանգիստ ընելուն համար։

Նովանթէլ յայտարարեց թէ իր պատմութիւնը չատ գոհ ձգած էր Տիկ. Շամպրին և ինք գործին վրայ անոր կարծիքը առնելու դիտումով միայն պատմած էր։

—Հապա հօրեղբայրս երբ այն կնոջ Նամակը ձեզմէ պահանջէ։

—Ի՞նչ ընեմ, գողցեալ տուի պիտի ըսեմ. ան սուտը պիտի զրուցեմ չարիքի մը առաջքը առնելու համար։

Կասթօն չուարած էր այս դարձուածքներէն ու բան չէր հասկնար բնաւ, միայն կ'զգար որ խորհրդաւոր գաղտնիք մը կը դառնար։

(Շարունակելի)

կը դիմեն մխիթարութիւն գտնելու յոյսով, ձեռնունայն չվերադառնան և արժանանան աստուածային շնորհներու։

Պատարագէն վերջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ դպրաց դասուն անդամներուն ննջեցելոց հոգւոյն համար։ Ն. Սրբազնութիւնը խորհրդարանին մէջ պատասխրուեցաւ Ինամակալութեան կողմէ և իր շնորհաւորութիւնները յայտնեց դպրաց դասու անօրէն Խրիմեան Հայրիկի Ս. Ս. Ս.

«ՄԱՆԶՈՒՄԷԻ» ԹԵՐԹՕՆԸ
ԳՐԵՑ
ՌԻՆԻ ՏԷՐՈՒՐՍԷԼ

— 72 —
ՀԱՐԱՏԱՆԵՑ
Դ. Ե. Ռ. Դ

ԱՐՑՈՒՆՔ ԽՄՈՂ ԿԻՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ա.

ԲԻՈՒՖԼԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

«ՏԻՆԱ ԼՈՅԶ», 1864ին Բարիզի մէջ ծնած, 1878ին Բօնսէրվաթուառ մտած, 1881ին առաջին մրցանակ ստացած է Թէաթրը Ֆրանսէի մէջ. իր սկզբնաւորութիւնը անուշմար կ'անցնի. 1882ին Պրիւքսէլի և 1884ին Վօտվիլի մէջ փայլուն ներկայացումներ կուտայ։ Մօտերս այդ թատրոնէն պիտի հեռանայ Թէաթրը տը լ'Ավրընիրի բացումին առթիւ։ Աղջիկն է դաշնակի ուսուցչուհիի մը, Ատէլինա Լոյզի, իր աշակերտներուն մէկուն հօրը, Ավանթէն սեղանաւորին կողմէ հրապուրուած, որ 1866ին մանկացաւ և անհետացաւ։

Իր ուժերուն ապաւինած, Ատէլինա Լոյզ կրթեց իր զաւակը մեծ զոհողութիւններով։ Վիպային խառնուածքով կին, զոր ժառանգած է Տինա Լոյզ։

Այս վերջինը սիրուած է դերասկոս ՌՕԺԻ ՏԸ ՄԷՐԱՆԷ (տեսնել այս անունը) որուն հետ քիչ ատենէն պիտի ամուսնանայ։

Ցառաջիկայ ամուսնալուծման մը համար աչքէ չփախցնել։»

— Ցիշողութիւնս դիս չը խաբեր, ինչ խելացիութիւն ըրեր եմ այս զգուշութիւնը ձեռք առնելով։ Վերջապէս օր մը կուգայ որ ոևէ բան մը կը ծառայէ։ Մէրանն ալ զգայուն և անզգոյշական բնաւորութեան մը տէր է։ Շատ աղէկ կը պատշաճին իրարու։

Բիւֆլ մէկ քանի վայրկեան մտածկոտ կեցաւ, գլուխը ձեռքերուն մէջ առած, երբ գլուխը վեր վերցուց, դէմքը պայծառացած էր, աչքերը կը փայլէին գոհունակութեամբ մը։

— Մարքիզուհին գոհ պիտի ըլլայ մը՛մնջեց, և երկար չպիտի տեւէ գործը. կը բաւէ որ այս իրիկուն Ժարիէն տուչը գտնեմ։

Իր տեղեկութեանց և ծանօթագրութեանց տետրակը դրամակղին մէջ փակեց, ուրկէ մէկ քանի դրամատոմս գրպանեց։

Իր ննջասենեակը մտաւ և գզրոցի մը մէջէն մէկ քանի ցնցոտիներ, կեղծամ մը և ծպտուելու համար հարկ եղած ամէն գոյներ և վրձիններ առնելով դուրս ելաւ տունէն։

— Տիկին Բէնսոն, ըսաւ դռնապանուհին, բանալին անոր յանձնելով, մէկ քանի օր ճամբորդութիւն մը ընելու համար պիտի ստիպուիմ բացակայիլ։ Ինծի հարցնողները Պ. Միշոնէի ղրկեցէք։

— Դլխուս վրայ, պարոն Բիւֆլ...

— Ձեր պզտիկը թող երթայ կառք մը բերէ ինծի։

— Շատ լաւ, պարոն Բիւֆլ։

— Սէն-Լազարի կայարանը, ըսաւ կառապանին։

Բ.

ՀՕՐ ՄԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Կայարանը հասնելուն Բիւֆլ վճարեց կառապանին, պայուսակը ձեռքը առաւ ու սպասման սրահին մէկ դուռն մտնելով Հռոմ փողոցին վրայ նայող միւս դուռնէն դուրս եկաւ, հոն նորէն կառք մը նստաւ և ժան ժագ Ռուսօ փողոց 9 պիս թիւին առջեւ կանգ առաւ։

Տունը ապահովաբար իր շքեղութեամբ չէր կրնար պարծիլ, գործաւորներու բնակարան մըն էր։

— Պարոն Ժարիէն հո՞ս է, հարցուց Բիւֆլ քաղաքավարութեամբ։

— Վեցերորդ յարկը, պատասխանեց դռնապանուհին առանց խօսակցին իսկ երեսը նայելու։

Վեր ելաւ և դուռը զարկաւ, ցած ձայնով ըսելով.

— Ես եմ, Բիւֆլը, բա՛ց։

Իր անունը ապահովաբար մեծ ազդեցութիւն մը ունենալու էր ներսիինին վրայ որովհետեւ անմիջապէս դուռը կէս մը բացուեցաւ։ Այդ սենեակին բնակիչը երեսունէն երեսունհինգ տարեկան երիտասարդ մըն էր, գեղեցիկ դէմքով, մէջինէն վեր հասակով, թիկնեղ։

— Երջանիկ կը զգամ ինքզինքս, պարոն Բիւֆլ, ձեզ ընդունելուս համար։ Բարեբաստիկ լո՞ւր մը ունիք։

— Կարելի է, սիրելի Ժարիէ, պատասխանեց Բիւֆլ, իր պայուսակը սենեակին մէկ անկիւնը տեղաւորելով, նոյն իսկ ապահով ալ է գործը։

— Զձեզ պիտի օգնեմ, որովհետեւ ամէնէն տառապագին վիճակիս մէջ հասաք, անկեղծօրէն կը խոստովանիմ։

— Նախ ձեզի ճաշի կը հրաւիրեմ, ճաշի ատեն կը խօսինք։

— Ճաշէն առաջ կամ վերջ, պատասխանեց Ժարիէ եռանդով, պիտի հնազանդիմ ձեր հրամաններուն։

Երիտասարդին ժգունութիւնը, իր դիմագիծերուն վրայի առերը կը մատնէին յայտնի թշուառութիւն մը։ Ուրախութեան կայծ մը փայլատակած էր աչքերուն մէջ առաջարկութեան առնունը լսելով, որովհետեւ քանիցս Բիւֆլ փափուկ գործեր կատարելու համար իրեն դիմում ըրած էր, և պէտք է խոստովանիլ թէ աղէկ ալ կը վարձատրէր։

— Ձեր սպասած օգնութիւնը անաւասիկ կը բերեմ ձեզի, յարեց Բիւֆլ, պայուսակս հոս կը ձգեմ, գլխարկդ առ և աղուոր ճաշ մը ընենք։

Երկու բարեկամները սանդուխէն վար իջան արագօրէն, Բիւֆլ Մոնթէսքիէի ճաշարանը առաջնորդեց Ժարիէն և սեղանի մը առջեւ նստան։

(Շարունակելի)

ԱՓԵՐՈՒԻՏԵԱՆ ՈՒՍՏԵՐՈՒ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ
ՏՕՔԹ. Խ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ
կատարեալ ձեռնհասութեամբ կը զարմանէ հին և նոր ներամիզութիւնը և ասոնցմէ ծագումնաւոր դժուարամարսելիութիւնը. իսկ Գաստրիական պաՏը, փոխանակ ներսէն դեղեր տալով ստամոքսը և աղիքները խաթարելու, բան նոր դրութեան լաւագոյն միջոցին դիմելով կը բուժէ։
Հիւանդ կ'ընդունի ամէն օր, բացի կիրակիէ, ժամը 3—11, Պաղչէ-գարու, շաքարավաճառ Հաճի Պէքիրի դիմացը, սեղանաւորին վերնայարկը, թիւ 19 դարմանատան մէջ։
Կարօտ հիւանդները ձրիաբար կը դարմանուին։ 50—37

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐՈՒՕՆԷ ՍԿՍԱՆՔ
ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԻ ՄԷՋ
ՄԻԼԻՈՆՆԵՐՈՒՆ ԽԱՂԵՐԸ
Հասարակ վէպ մը չկարծէք զայն, անիկա գրուած է ընթերցողներուն ուշադրութիւնը միշտ վառ պահելու և առանց ձանձրոյթի գրական հաճոյք մը պատճառելու համար։ Արդէն երբ մարդ միլիոններու հետ կը խաղայ, մանաւանդ, հարիւրաւոր միլիոններու հետ, կարելի՞ բան է որ ձանձրոյթը, տաղտուկը մօտենան անոր։
Վէպին անձերը ա՛նպէս մը պատկերացած են գրուածքին մէջ որ մարդ անոնց հետ չփուելու, անոնց ամէն զգացումներուն մասնակցելու պարտքը կ'ունենայ առ յաւէտ։ Անվերջ նկարագրութիւններ, անսպառ խորհրդածութիւններ գործ չպիտի ունենան,
ԱՐԻԼԻՈՆՆԵՐՈՒՆ ԽԱՂԵՐԸ-ին մէջ
ուր արագ գործունէութիւն, հեւ ի հեւ վազք, տենդոտ պայքար, մրցում և անընդմիջական հետապնդում կը գլխն զիրար։
Մանգու